

УДК 616.37-006.31

ХІРУРГІЧНА КОРЕКЦІЯ ПАНКРЕАТИЧНОЇ ГІПЕРТЕНЗІЇ ПРИ УСКЛАДНЕНИХ ФОРМАХ ХРОНІЧНОГО ПАНКРЕАТИТУ

О.Є. Каніковський, Ю.П. Гнатюк, В.В. Мосьондз, О.В. Росохай

Вінницький національний медичний університет ім. М.І. Пирогова

Реферат. Проведений аналіз хірургічного лікування 387 хворих на ускладнені форми хронічного панкреатиту. Обструктивний панкреатит діагностовано у 80,4%, фіброз підшлункової залози у 10,0%, калькульозний панкреатит у 9,6%. Розглянуті питання внутрішньої декомпресії системи проток підшлункової залози. Зроблено висновки про доцільність органозберігаючого напрямку у хірургічному лікуванні панкреатичної гіпертензії.

Ключові слова: хронічний панкреатит, панкреатична гіпертензія, хірургічне лікування.

Панкреатична гіпертензія є однією із ключових етіопатогенетичних ланок клінічних виявів і розвитку ускладнень у хворих на хронічний панкреатит. Стійкий больовий синдром, який пов'язаний з компресією панкреатичних проток різного діаметру і розвитком панкреатичного компартменту, з наступною дилатацією і розгерметизацією системи вивідних проток підшлункової залози з формуванням кіст і нориць вимагає застосування поряд з консервативними засобами, декомпресійних хірургічних втручань.

Мета

Покращити результати лікування хворих на хронічний панкреатит, ускладнений панкреатичною гіпертензією, шляхом оптимізації хірургічної корекції.

Матеріал та методи

В хірургічній клініці медичного факультету № 2 Вінницького національного медичного університету ім. М.І. Пирогова протягом 1979-2009 р.р. (30 років) знаходилося на лікуванні 387 хворих на ускладнені форми хронічного панкреатиту. Серед обстежених було 295 (76,2%) чоловіків і 92 (23,8%) жінок. Середній вік склав $46,8 \pm 12,5$ років. Відповідно до Марсельсько-Римської класифікації (1989) кальцифікуючий хронічний панкреатит діагностовано у 37 (9,6%) хворих, обструктивний – у 311 (80,4%), фіброз підшлункової залози – у 39 (10,0%). Із анамнезу, напад гострого панкреатиту протягом останніх 10 років перед госпіталізацією констатували у 129 (33,3%) хворих. Ознаки органічного дуоденостазу діагностували у 277 (71,6%) хворих.

Результати та обговорення

Всі хворі були оперовані. Показами до

хірургічної корекції були кісти підшлункової залози (однокамерна кіста – 103, багатокамерна кіста – 71, множинні кісти підшлункової залози – 29, полікістоз підшлункової залози – 5), дилатація головної панкреатичної протоки (83), панкреатичні нориці (зовнішні – 51, панкреато-плевральні – 6), фіброз підшлункової залози з вираженим больовим синдромом (39).

Із діагностичних методів, найбільш інформативними були спіральна комп'ютерна томографія і ультрасонографія з денситометрією підшлункової залози. У хворих на панкреатичні нориці інформативною була фістулографія і визначення рівня амілази у виділеннях із нориці або у плевральному ексудаті.

Оперативне лікування кіст підшлункової залози полягало у застосуванні однієї із методик внутрішнього або комбінованого дренивання. Розміри і обсяг кіст, які визначалися за результатами інструментального обстеження, коливалися від 5 до 30 см у найдовшому вимірі і обсягом від 50 до 4000 мл. Інтраопераційно визначали тиск у порожнині кісти шляхом її пункції і вичислення рівня у міліметрах водного стовпчика (mmH_2O), який коливався від 180 до 375 mmH_2O . Крім того, визначали рівень амілази вмісту кісти, який склав від 512 до 65536 од. за Вольгемуттом.

У 8 хворих, яким було виконано ізольоване зовнішнє дренивання кісти підшлункової залози в інших лікувальних закладах, були сформовані зовнішні панкреатичні нориці, які потребували хірургічної корекції. У 47 хворих кіста ускладнилася нагноєнням, ще у 8 – кровотечею у просвіт кісти.

Внутрішня декомпресія кісти шляхом формування цисто-єюностомії виконана у 185 хворих, серед яких анастомоз за Roux сформовано у 39, з заглушкою привідного відділу за О.О. Шалімовим і формуванням міжкишкового анастомозу – у 146. У 62 хворих внутрішню декомпресію кісти комбінували із зовнішньою шляхом підведення дренажів у просвіт кісти через контрапертуру у лівій поперековій ділянці (17) або через підвісну ентеростому за Вітцелем на рівні відвідної

петлі тонкої кишки за опрацьованою в клініці методикою (45). Підведення зовнішніх дренажних пристроїв у просвіт кісти дозволяє проводити етапні санації порожнини і контролювати надійність гемостазу при кровотечах у просвіт кісти. Черездренажна фістулографія в післяопераційному періоді дозволяє визначати прохідність цистоентероанастомозу, динаміку спадіння стінок кісти і рівень гіпертензії у просвіті кісти. Ускладнений перебіг патології не вважали протипоказом до використання однієї із методик внутрішньої декомпресії. У 5 хворих цистоєюностомію доповнювали розширенням анастомозу на дилатований проксимальний відділ головної панкреатичної протоки. У 3 хворих на ретропанкреатичну кісту був сформований анастомоз між кістою і панкреатичною протокою і повздожня панкреатоєюностомія. У 7 хворих виконали резекцію підшлункової залози з кістою.

При локалізації кісти у голівці підшлункової залози у 11 хворих був сформований антирефлюксний цистодуоденоанастомоз. Ще у 3 хворих при множинних кістах з їх локалізацією у різних відділах підшлункової залози були сформовані цистоєюно- і цистодуоденоанастомози. При багатокамерних кістах підшлункової залози обов'язковою умовою було об'єднання всіх камер перед формуванням анастомозу. У 5 хворих на полікістоз підшлункової залози виконали корпорокаудальну резекцію і формування цистоєюноанастомоза після об'єднання кіст. На нашу думку, органозберігаюча концепція виконання оперативних втручань є основною в хірургії хронічного панкреатиту, що дозволяє не тільки частково відновити зовнішньосекреторну активність підшлункової залози, але і максимально зберегти інкреторну функцію органу. Необхідно відзначити, що у 37 (17,8%) хворих кісти підшлункової залози були ускладненні біліарною гіпертензією, що потребувало інтраопераційної корекції: антирефлюксний холедоходуоденоанастомоз – 19, холедохоєюноанастомоз – 7, гепатікоєюноанастомоз – 11.

Післяопераційні ускладнення виникли у 26 (12,5%) хворих, серед яких найважчими були арозивна кровотеча у 3 з 1 летальним випадком і післяопераційний панкреатит у 4 з 1 летальним випадком. У 2 хворих протягом першого місяця наступила реканалізація заглушеного привідного відділу тонкої кишки і інфікуванням порожнини кісти, що потребувало виконання повторної операції з переведенням за Roux. Ще 5 хворих померли у післяопераційному періоді: тромбоемболія легеневої артерії – 3, інфаркт міокарда – 2.

Загальна післяопераційна летальність склала 3,4%.

При розширенні панкреатичної протоки і вираженому больовому синдромі у 83 хворих виконували повздожня панкреатоєюностомію (72) і панкреатоєюностомію за Frey (11). Інтраопераційно при пункції визначали тиск у панкреатичній протоці, який коливався від 180 до 360 mmH₂O. У 4 хворих після формування повздожньої панкреатоєюностомії виник стеноз анастомозу, що потребувало повторної хірургічної корекції. Натомість після виконання методики за Frey таких ускладнень не було. У 57 хворих анастомоз формували однорядним швом, у 26 – дворядним. Проте, часткова неспроможність анастомозу виникла в 1 (3,8%) випадку при формуванні дворядним швом, яка не потребувала повторної операції і нориця закрилась після консервативного лікування. Анастомоз формували на довгій петлі з заглушкою привідного відділу за О.О. Шалімовим і формуванням міжкишкового анастомозу у 49 (59,0%) і за Roux – у 34 (41,0%). Натомість, можливість реканалізації привідної петлі, на нашу думку, свідчить про доцільність більш широкого застосування методики Roux. У 9 хворих з діагностованим папілостенозом була виконана ендоскопічна папілотомія. Натомість в жодному випадку папілотомія не ліквідувала панкреатичну гіпертензію. Загалом, у 6 (7,2%) хворих у післяопераційному періоді виникли ускладнення, найважчим з яких була арозивна кровотеча у 2 пацієнтів, з яких загинув 1. Ще у 3 розвинулися ознаки післяопераційного панкреатиту, який був успішно пролікований консервативно.

Однією із найважчих груп, в плані виконання хірургічної корекції, були хворі на нориці підшлункової залози (57). Зовнішні нориці (51) були сформовані після зовнішнього дренивання кісти підшлункової залози (35), після операцій з приводу гострого некротичного панкреатиту (8), після травми підшлункової залози (14). Тривалість захворювання на норицю коливалася від 2 до 8 років. Резекцію хвоста підшлункової залози з норицею виконали у 5 хворих, корпорокаудальну резекцію – у 2, резекцію тіла – у 2 пацієнтів. Рецидив нориці виник у 1 хворого. При поєднанні зовнішньої панкреатичної нориці з дилатацією панкреатичної протоки (19) виконували панкреатоєюностомію за Frey. У 12 хворих ця методика поєднувалася з висіченням норицевого ходу, проте у 7, яким норицевий хід не видалляли, нориця закрилась самостійно. 10 хворим, у яких

панкреатична протока не була розширена, виконано висічення нориці до підшлункової залози з формуванням панкреатоєюностомії на виключеній петлі. Ще у 11 хворих, в зв'язку з технічними особливостями інтраопераційної ситуації, був сформований панкреатофістулоєюноанастомоз на виключеній петлі. Протягом перших 5 років після операції у 2 (18,2%) виникла кіста підшлункової залози, що потребувало повторної корекції, в той час як після панкреатоєюностомії таких ускладнень не було. У 9 хворих, коли панкреатична нориця поєднувалася із гнійною порожниною, було виконано некректомію і додаткове дренування гнійної порожнини. У 6 (66,6%) хворих нориця закрилася, проте 3 пацієнтів потребували повторної планової корекції.

У 6 хворих були внутрішні панкреатоплевральні нориці. У 5 випадках норицевий хід відкривався в ліву плевральну порожнину, у 2 випадках з яких були сформовані панкреатобронхіальні нориці (у 1 хворого в поєднанні із зовнішньою панкреатичною норицею). У 1 хворого норицевий хід через заднє середостіння відкривався в праву плевральну порожнину. У всіх хворих дефект панкреатичної протоки був на рівні тіла підшлункової залози. У 5 хворих була сформована панкреатоєюностомія за Frey з відключенням нориці. У 1 хворого в зв'язку з важкістю стану, обмежилися розкриттям піддіафрагмального абсцесу, роз'єднанням нориці і її зовнішнім дренуванням. У всіх хворих в післяопераційному періоді виникли легеневі ускладнення (плеврит, пневмонія). Померла 1 хвора від легеневих ускладнень.

39 хворим з діагностованим фіброзом підшлункової залози з вираженим больовим синдромом були виконані оперативні втручання на вегетативній нервовій системі (31) (задньостовбурова ваготомія, хімічна невротомія). Проте ефективність цих методик (зменшення больового синдрому) була підтверджена протягом перших 3 місяців у 9 (29,0%) хворих, а протягом одного року тільки у 2 (6,5%) хворих констатували зменшення больових відчуттів. У 8 пацієнтів була виконана панкреатоєюностомія за Frey, що призвело у 5 (62,5%) хворих до клінічного покращення протягом першого року післяопераційного періоду.

З а к л ю ч е н н я

Таким чином, хірургічна корекція панкреатичної гіпертензії вимагає індивідуального підходу до кожного окремого клінічного випадку. Основними критеріями ефективності

хірургічного втручання у цієї групи хворих, на нашу думку, є органозберігаючий підхід з відновленням адекватного відтоку панкреатичного соку.

ХИРУРГИЧЕСКАЯ КОРРЕКЦИЯ ПАНКРЕАТИЧЕСКОЙ ГИПЕРТЕНЗИИ ПРИ ОСЛОЖНЕННЫХ ФОРМАХ ХРОНИЧЕСКОГО ПАНКРЕАТИТА

О.Е. Каниковский, Ю.П. Гнатюк, В.В. Мосьондз, А.В. Росохай

Резюме. Проведен анализ хирургического лечения 387 больных с осложненными формами хронического панкреатита. Обструктивный панкреатит диагностирован у 80,4% больных, фиброз поджелудочной железы – у 10,0%, калькулезный панкреатит – у 9,6%. Рассмотрены вопросы внутренней декомпрессии протоковой системы поджелудочной железы. Сделаны выводы о целесообразности органосохраняющего направления в хирургическом лечении панкреатической гипертензии.

Ключевые слова: хронический панкреатит, панкреатическая гипертензия, хирургическое лечение.

SURGICAL CORRECTION OF PANCREATIC HYPERTENSION AT THE COMPLICATED FORMS OF CHRONIC PANCREATITIS

O.E. Kanikovsky, Yu.P. Gnatyuk, V.V. Mosondz, A.V. Rosokhay

Abstract. Analysis of surgical treatment of 387 patients with the complicated forms of chronic pancreatitis was carried out. Obstructive pancreatitis was diagnosed in 80,4% patients, pancreatic fibrosis – at 10,0%, calculous pancreatitis – at 9,6%. Questions of the internal decompression of the ducts system of the pancreas were discussed. Conclusions about expediency of organ preserve direction in the surgical treatment of pancreatic hypertension was made.

Key words: chronic pancreatitis, pancreatic hypertension, surgical treatment.

ЛІТЕРАТУРА

1. Дронов О.І., Крючина Є.А., Горлач А.І. Еволюція уявлень про фіброз та цироз підшлункової залози // Хірургія України. – 2008. – № 2 (26). – С. 79-87.
2. Копчак В.М., Хом'як І.В., Чевердюк Д.А., Копчак К.В., Зелинский А.И. Хирургическое лечение хронического панкреатита // Харківська хірургічна школа. – 2009. – № 2.1. – С. 124-125.
3. Beger H.G., Matsuno S., Cameron J. L. Diseases of the Pancreas. – Springer-Verlag Berlin Heidelberg, 2008. – 949 p.
4. Buchler M. W., Uhl W., Malfertheiner P., Sarr M.G. Diseases of the Pancreas. – Karger AG, 2004. – 212 p.
5. Forsmark C.E. Pancreatitis and Its Complications. – Humana Press Inc., 2005. – 338 p.
6. Mortelet K. J., Wiesner W., Intriere L., Shankar S. A Modified CT Severity Index for Evaluating Acute Pancreatitis: Improved Correlation with Patient Outcome // Am J Roentgenol. – 2004. – № 183 (5). – P. 1261-1265.
7. Voss M, Pappas T. Pancreatic fistula. Curr Treat Options // Gastroenterol. – 2002. – № 5. – P. 345-353.
8. Li-Ling J, Irving M. Somatostatin and octreotide in the prevention of postoperative pancreatic complications and the treatment of enterocutaneous pancreatic fistulas: a systematic review of randomized, controlled trials // Br J Surg. – 2001. – № 882. – P. 190-199.